

Sumari

Pròleg.....	9
1. Un gegant invisible	11
2. La mort de la mare.....	23
3. El dia del pare.....	31
4. L'òliba blanca.....	41
5. Tres descobriments	49
6. Barcelona i la guerra	61
7. Cap al palau de Virtèlia.....	73
8. L'escola Tagore. "Ramon, fem una escola?"	159
9. L'Escola de Jardineres Educadores	235
10. <i>Cavall Fort</i>	269
11. L'educació, problema social.....	287
12. L'històric degà del Col·legi de Llicenciats	301
13. Les escoles Sant Jordi	369
14. Rosa Sensat.....	383
15. Diari <i>Avui</i> , labor de titans.....	403
16. El comiat	415

Pròleg

Quan la Maria Fuster ens va venir a veure, abans que es complís el centenari del naixement del seu pare, per suggerir-nos la idea d'escriure la biografia de Ramon Fuster i Rabés, vam dir-li que sí de seguida. No en teníem cap dubte: calia fer-ho, i el Col·legi estava disposat a fer tot el possible perquè el projecte esdevingués una realitat. Tot seguit la Fundació Carulla i la Fundació Collserola van acollir també molt favorablement la idea, manifestant-se disposats a contribuir-hi.

Com veurà el lector a les pàgines d'aquest llibre, meravella, i costa d'entendre, com una persona com Ramon Fuster, que va viure seixanta anys escassos, gairebé tots els de la seva vida adulta sota la dictadura franquista, pogués arribar a excel·lir, com ho va fer ell, en tots els camps on va projectar la seva activitat. Només la seva tasca com a degà del Col·legi, aprofitant les ínfimes esclertes que deixava el règim per aconseguir-ne la presidència, i de retruc la democratització, la catalanització i la dinamització de la nostra institució, ja seria suficient per justificar la publicació d'aquesta biografia.

Però aquesta no és l'única dimensió de la seva personalitat. La seva tasca com a pedagog i, en definitiva, com a patriota al servei d'una Catalunya que la dictadura volia derrotada i anorreada per sempre, són algunes de les altres facetes de la seva trajectòria. No em correspon ara explicitar-ho aquí, perquè les pàgines d'aquest llibre ja ho posen de manifest. Només diré, això sí, que persones com ell, malauradament desaparegudes massa prematurament, com podria ser també, per exemple, el malaguanyat Jaume Vicens Vives, són a la base

del ressorgiment que es va produir ràpidament quan es va aixecar la llosa de la dictadura. Si hagués viscut, si haguessin viscut, Fuster i Vicens, entre d'altres, haurien estat destinats a tenir un paper protagonista a les més altes institucions del nostre país.

Tot això ho teníem clar. Ara calia triar la persona que havia de redactar la biografia. No era pas una decisió fàcil, i no pas per manca d'escriptors que ho podien fer molt bé. Vam inclinar-nos per Genís Sinca, perquè ens va semblar que la vessant periodística de la seva trajectòria com a escriptor, que havia contribuït a fer molt llegidors i ben documentats els textos biogràfics que havia publicat fins aleshores, era garantia d'un bon resultat. Estem segurs que després de concloure la lectura del llibre, el lector estarà d'acord amb la decisió que vam prendre.

Acabo aquestes breus paraules manifestant una vegada més el nostre agraïment a totes les persones que han fet possible aquest projecte. A la Maria Fuster, per ser ella qui va tenir la idea inicial, i per haver seguit molt de prop la redacció del llibre, col·laborant estretament amb l'autor. A la Fundació Collserola i a la Fundació Carulla per haver contribuït generosament a la realització d'aquest llibre. A tots els personatges que van ser alumnes, companys i amics de Ramon Fuster, i que han col·laborat activament, mitjançant entrevistes, a la redacció del llibre. No els podem esmentar un per un, perquè són una pila. Només direm que, malauradament, dues grans persones que van col·laborar amb Fuster des de l'inici, com van ser Manuel Satué i Prudenci Comes, ja no són entre nosaltres i no han pogut aportar el seu inestimable testimoni.

JOSEFINA CAMBRA

Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats
en Filosofia i Lletres i en Ciències de Catalunya

Un gegant invisible

ELS DE CASA

Som a Bell-lloc d'Urgell, a tocar de la ciutat de Lleida, el dissabte 19 de març del 2016. Hem vingut amb cotxe, amb una petita delegació de Barcelona, per assistir a un acte d'homenatge que ha posat el poble de potes enlaire. La commemoració en qüestió en realitat és doble: el centenari del naixement coincideix amb els quaranta anys de la mort prematura del personatge, un bell-lloquí il·lustre molt estimat al municipi, el pedagog Ramon Fuster i Rabés (Bell-lloc d'Urgell, 1916 – Barcelona, 1976), una de les figures més impressionants i també més injustament desconegudes de la pedagogia catalana. Fora del poble natal, per no dir la comarca, el nom de Ramon Fuster i Rabés no li sona pràcticament a ningú, tret del petit gran univers que en aquest país conformen mestres, professors i pedagogs. I encara.

Tal vegada algú sabrà que, a Bellaterra, hi ha una escola que porta el nom de Ramon Fuster, i potser també que, el 1957, Fuster (juntament amb Maria Rosa Fàbregas) va fundar-hi l'escola Tagore, un dels poquíssims centres pioners a Catalunya d'allò que abans de la Guerra Civil se n'havia dit educació activa, que tan bons resultats havia donat a les escoles catalanes on s'havia aplicat i que tan ràpidament també el franquisme va fer desaparèixer en favor d'un centralisme homogeneïtzant, que simplement va liquidar l'espurna de modernitat d'uns mestres il·lusionats i valents que, precisament, havien ajudat a construir el país des de l'escola, amb un sistema i unes tècniques pedagògiques noves i trencadores.

És possible, igualment, que algú recordi Ramon Fuster per haver estat un dels impulsors i fundadors de la revista *Cavall Fort* (en la qual signava com a Ramon de Bell-lloc), o per haver-se implicat a fons en el naixement del diari *Avui*, que va arribar a veure néixer, encara que *in extremis*, quan el 23 d'abril del 1976 un grup d'amics n'hi va portar a casa el primer exemplar, amb un munt de roses, un moment de gran càrrega emotiva per la fita aconseguida, però amb la tristesa de no poder expressar ell ja tot el que sentia. Quatre mesos més tard va morir. Pocs saben que Fuster va convertir-se, per mèrit propi, en un dels gegants de la resistència cultural antifranquista quan va aconseguir, contra pronòstic, un miracle democràtic: ser elegit degà del Col·legi Oficial de Doctors i Llicenciats de Catalunya (CDL) el 1969, fet gairebé impensable en una època en què l'entitat, que representa sobretot el col·lectiu docent —mestres i professors—, estava dominada pels falangistes. La victòria de Fuster al Col·legi de Llicenciats li va permetre assolir, per partida triple, una fita encara més complicada: democratitzar el Col·legi, desburocratitzar-lo i catalanitzar-lo. Una epopeia a tres bandes que només algú com Fuster, de tarannà dialogant i conciliador, podia aconseguir en aquell moment.

Tal com escrivia Montserrat Roig en l'obituari de Fuster publicat a la revista *Triunfo*, titulat "En la muerte de un decano", el setembre de 1976: "Encara tinc a la memòria la imatge de Ramon Fuster i Rabés amb la seva melena hel·lènica i els seus ulls amples i perplexos. El recordo a les primeres assemblees predemocràtiques que se celebraven a Barcelona. Fuster i Rabés era d'aquelles persones que saben integrar tots aquells elements que a simple vista semblen irreconciliables. Degà del Col·legi de Llicenciats de Barcelona, va encapçalar una de les juntes més combatives dels col·legis professionals catalans. El va encapçalar amb mestria conciliadora i respectuosa, sense posar traves a altres ideologies pel sol fet de ser diferents a la seva."

La reconstrucció biogràfica d'aquest mestre de la resistència ja seria de per si impressionant si agaféssim només dos dels episodis històrics protagonitzats per ell en primera persona: el primer, la tasca

de crear i dirigir una escola, el Tagore, on gràcies a la seva habilitat per involucrar-hi mestres i professors, va facilitar el desenvolupament d'un seguit de mètodes pedagògics avançats, en la major part dels casos recuperats de la llegendària Escola Nova d'abans de la Guerra Civil.

Si a la llista de mèrits hi afegíssim la direcció de l'Escola de Jardineres Educadores (1962-1972), que per primer cop introduïa a casa nostra la formació de professores d'allò que avui en diem educació infantil, en una època en què l'educació de les criatures de tres a sis anys senzillament no existia (s'estaven a casa amb la mare), doncs només per aquesta tasca pedagògica, una altra petita gran odissea, que en deu anys va formar més de mig miler de jardineres educadores, Fuster ja hauria de constar com un dels referents de la pedagogia catalana moderna.

És clar que, per començar, a la llista s'hi podrien afegir altres episodis exemplars i punyents; de fet, en queden uns quants, però per moltes aventures que se n'expliquessin, en la biografia de Ramon Fuster hi seguiria faltant l'element clau, un d'intangible, una característica bàsica sense la qual, es miri com es miri, la seva figura quedaria mancada des de l'inici de l'aspecte que el defineix més fermament i que només es pot entendre observant la imatge expectant de la gentada concentrada en aquesta sala del poble, plena a vessar de veïns, familiars, amics, gent de tota mena que, d'una manera o altra, senzillament ha volgut assistir a l'homenatge d'aquest fill predilecte. Es podria dir que mig Bell-lloc està reunit a la sala on se celebra l'acte de record a Fuster. Assisteixen a la celebració persones que ni tan sols el van conèixer i que, tanmateix, s'hi concentren atretes per aquest aspecte que fa especial el personatge, que transmet d'una manera invariable i que fa que el municipi s'hagi abocat de ple i tan positivament i il·lusionada a la celebració de l'Any Fuster, amb un interès i una excitació sorprenents.

Poques vegades un esdeveniment al voltant de la figura d'un intel·lectual ha aconseguit convocar un nombre tan elevat de persones,

unes cent cinquanta pel cap baix, xifra gens menyspreable si tenim en compte que Bell-lloc actualment té uns 2.300 habitants. Però el més destacable no és el nombre de persones sinó l'ambient, la serenitat expectant, la demostració cívica de responsabilitat ciutadana que sempre es respira quan es parla de Fuster i Rabés. És com si els seus seguidors, fins i tot la gent que no el va conèixer o que n'ha sentit tocar campanes, s'apleguessin per una mena de sentit del deure, de reconeixement i respecte per aquest factor que, tants anys després de la seva mort ha transcendit de Fuster i que agermana i desperta una admiració tan unànime, inqüestionable, que ultrapassa els mèrits del mestratge i la feinada pedagògica que va portar a terme. Tot en el personatge és conseqüència directa d'aquest element puntual, concret, que tan bé resumeix una senyora a l'entrada de la sala: "Fuster és l'exemple d'allò que se'n diu una bellíssima persona."

L'afirmació, al principi, podrà semblar al lector una exageració gratuïta, un d'aquells tòpics monstruosos que s'acaba menjant el personatge, una d'aquelles frases fetes ("Era una bellíssima persona") que fa que, quan la gent ja no hi és, serveixi per saldar d'una tacada la vida del personatge. Aquí no és així: la bonhomia, la qualitat humana de Fuster, van més enllà de la simple frase i, de fet, és clau per entendre'l del tot. Perquè aquí justament no es tracta d'una bondat passiva, d'algué que no hagués trencat mai cap plat, sinó de reivindicar una manera de ser, summament intensa, activa, la netedat d'una persona inigualable i d'un posat —i d'un posat, una mica angelical, una presència autèntica, neta i reveladora que el va convertir, per damunt de tot, en una autoritat davant dels altres, una mena d'abanderat, de filòsof de les bones intencions i de la bona gent: una bonhomia militant, d'una seriositat i rectitud tan fermes que el va abocar plenament als altres —al servei dels quals es va posar amb una voluntat i un altruisme tan sincers i sentits que simplement desarma— i que és al darrere dels èxits professionals de l'activista, del mestre i del pedagog. Ramon Fuster, per davant de tot i per unanimitat, era una bellíssima persona, sí,

però algú que sobretot mirava de fer bons els altres. La seva autoritat, en aquest sentit, és poderosa, d'una solidesa inqüestionable.

Imaginem l'impacte que aquest posat tan dràstic de bona persona provocava en les desenes i desenes d'alumnes que van passar sota la mirada neta i directa del mestre. Fuster atreïa, encomanava les ganes de fer les coses ben fetes, però amb l'esperit i l'autenticitat d'una bondat que omplia de sentit moral l'existència humana de tothom que hi entrava en contacte. Fuster va saber utilitzar aquest esperit per aconseguir les fites més complicades, carregat de conciliació i diàleg; va estendre una manera de fer i de veure les coses que simplement desarmava i es feia incontestable. Encara més: Fuster transformava. Tothom qui tenia a prop quedava sotmès a l'encant suavitzador, desassossegador, d'aquesta imatge pacificadora i rinxolada, a la vegada que recta i severa. Senzillament, quedaves fusteritzat, amarat d'aquella mena de pau intensa, tan indescriptible i agradable, que tan bé comuniquen les persones que posseeixen i tenen desenvolupada aquesta missió tan forta de servei als altres.

EL FILL PRÒDIG

D'alguna manera, totes les persones entrevistades per a aquest llibre ressalten, abans que res, l'esperit altruista que defineix el personatge i que omple l'ambient de ganes no tan sols d'actuar, sinó de fer-ho pel bé dels altres. Es tracta d'un efecte rar però característic, que es dona en poques personalitats i que fa que, quan arriba el moment de parlar de Fuster i Rabés, tothom s'aturi i tingui, de sobte, ganes de recordar, més que el personatge, l'efecte reconciliador de tenir-lo a prop. És cert que, explicat així, aquest seguit d'afirmacions poden semblar exagerades, amb un excés de sucre. Tanmateix, no ho són, ni estan edulcorades en excés. Tots, absolutament tots els entrevistats, fan un instant de pausa quan senten anomenar la figura de Ramon Fuster, en record del mestre que els va influir de manera tan coincidentment positiva. També tots emeten conclusions sovint una mica aclaparadores. El lector quedarà de pedra quan llegeixi, en el capítol

dedicat a l'escola Virtèlia, on Fuster i Rabés va començar a fer classes a la meitat dels anys quaranta, la manera com Miquel Roca i Junyent afirma, recordant el professor que tant el va marcar: "A Fuster li dec l'estructura del meu cap." O el revelador "Montessori era ell", d'Ernest Maragall, també alumne de Fuster al Virtèlia, en el decurs de l'entrevista del capítol dedicat a Rosa Sensat, en què l'antic conseller d'ensenyament recomana "desmitificar" Fuster per no convertir el volum en una hagiografia. Però, per contra, després de reflexionar sobre el pedagog, acaba qualificant-lo d'*homenot*, un *homenot* "enfosquit pel moment", referint-se al franquisme, i també per la mort precoç d'un tumor al cap, quan només tenia seixanta anys, el 1976, just en el moment que havia estat nomenat president dels Amics de la Ciutat i el nom de Fuster sonava, en alguns cercles, com a figura ideal per ser alcalde de Barcelona, tot i que no era polític ni va pertànyer mai a cap partit. Com el lector podrà comprovar, la conversa amb Ernest Maragall finalitza amb una altra frase mineral: "Fuster és, en gran manera, allò que el país hauria pogut ser", i també, "valdria la pena recuperar-lo per projectar-lo, no per nostàlgia, ni per mitificació, sinó per veure fins a quin punt és una referència pedagògica i educativa valuosa, encara que, segurament, necessita actualització i estudi en molts sentits".

Sigui com sigui, per les circumstàncies que depassen de llarg els mèrits com a mestre, d'alguna manera sensacional, probablement també perquè Fuster era un pensador, però també un gran dinamitzador que feia que els altres, d'una manera quasi màgica, es possessin en marxa, gairebé com una mena d'obligació de tipus cívic, avui una part significativa de la comarca ha pelegrinat cap aquesta sala; no tan sols veïns de Bell-lloc sinó també de Bellví, Torregrossa, Mollerussa i fins i tot de la capital, Lleida, impulsats per la necessitat de reivindicar un dels fills predilectes.

No deixa de ser curiós, en tota la seva casuística, que l'inici de l'Any Fuster al poble natal se celebri a la sala de formació, justament *la sala de formació*, de l'anomenada Incubadora d'Empreses d'Inno-

vació Agrometal·lúrgica Bell-lloc d'Urgell (Id'a), espai que el poble utilitza per fer cursos per a empresaris, treballadors i pagesos, fet que, ja de per si, representa tot un homenatge a Fuster.

Només arribar a Bell-lloc, l'alcalde, Carles Palau, ens adverteix que "l'acte és molt esperat" i que "l'ambient és formidable". Mentre anem cap l'Id'a, ens trobem amb diversos veïns que s'hi dirigeixen. Palau presidirà la mesa, dirà unes paraules i presentarà Josefina Cambra, històrica degana del Col·legi de Llicenciats; tot seguit hi intervindrà la filla de Fuster, Maria Fuster i Ros, i per acabar, un servidor, que ha rebut l'encàrrec d'escriure la biografia de l'homenot. Haver vingut a Bell-lloc representa una oportunitat única: tothom sap que hi ha poca informació escrita sobre Fuster; els detalls que puguin explicar els que el van conèixer són fonamentals per reconstruir el puzle d'una vida tan intensa i, certament, el que està a punt de succeir és impagable. Sabem que han vingut familiars, tant per la banda Fuster com per la banda Rabés i per la banda Ros, que hi ha cosins i nebots. Però quan entrem a la sala caiem d'esquena. Totes les cadires estan ocupades; als laterals i al fons hi ha molta gent dreta. Es veu que també hi ha mestres, i un parell de jardineres educadores, antigues deixebles de Fuster. També s'hi ha acostat algun antic alumne del Tagore. Però el que està a punt de succeir amb la intervenció de Maria Fuster —"Avui és el dia del pare..."— provocarà una sacsejada, un entusiasme i unes ganes per recordar l'il·lustre veí; un discurs ple de records emocionants de la filla del pedagog, que també és mestra, i una reflexió absolutament reveladora sobre el pare que farà que aquest llibre arrenqui amb força. Es pot afirmar que la biografia de Ramon Fuster i Rabés, amb la sèrie de detalls personals que vam poder extreure'n aquell dia a Bell-lloc, va començar a veure la llum gràcies a l'empenta i el compromís de la seva gent.

Aquell 19 de març, precisament, es va palesar la importància dels amics, a vegades quasi germans, en la vida de Fuster, com havia estat el cas del Dr. Àngel Nadal, tal com explicaven els veïns. Àngel Nadal i Ramon Fuster havien estat amics d'infància. S'estimaven i també

es protegien, en el cas de Nadal fins a l'extrem d'acompanyar Fuster fins al darrer moment, literalment, vetllant-lo en el llit de mort, la matinada del 26 d'agost de 1976, quan Fuster va morir. El Dr. Nadal representa la plèiade de personatges secundaris, tan importants, que es passen per la vida de Fuster com una sèrie d'alter egos, gent soferta, maquíssima, amarada de la qualitat humana que caracteritza el personatge i que en definitiva són reflex del que també era ell: una humanitat, un sentit de l'amistat, d'estimació i d'afecte, que va més enllà dels mèrits pedagògics i professionals i que es pot entendre observant l'ambient que es respira ara al poble natal.

En certa manera, ja sabíem com les gastaven a Bell-lloc. Fa dos dies, una quarantena llarga de bell-lloquins (alcalde inclòs) es va presentar a la Sala Ramon Fuster de l'edifici noble del Col·legi de Llicenciats, al número 8 de la Rambla de Catalunya de Barcelona, per assistir a l'acte que en realitat enceta l'Any Fuster d'una manera oficial. L'Ajuntament de Bell-lloc va llogar un autocar perquè els veïns que ho desitgessin poguessin assistir a la celebració. A l'autocar no hi cabia ni una agulla. La representació lleidatana a la sala Fuster, que òbviament porta el nom del degà que va capgirar la història de l'entitat, va ser àmpliament celebrada i contribuïa amb escreix a crear aquesta atmosfera indescriptible, la mena d'aquellarre, com d'agermanament, dominat per un sentit elevat d'agraïment, veneració, amistat i respecte dels que l'havien conegut, però també d'aquells que només n'havien sentit parlar. És la necessitat, fins a cert punt urgència, de fer conèixer l'exemplaritat del personatge i la seva utilitat no només pedagògica, en la línia que apuntava Maragall, sinó també humana i personal. En aquella ocasió, al Col·legi de Llicenciats, a part dels bell-lloquins, hi havia una representació valuosa de mestres i alumnes del Tagore i unes quantes jardineres educadores. Però sobretot gent com Teresa Triadú, filla del mestre i pedagog creador de l'escola Thau Joan Triadú, una de les peces clau en aquesta biografia per l'estreta relació de Fuster i Rabés amb el CIC, el centre educatiu femení on s'impartien els innovadors cursos de l'Escola de Jardineres Educadores. Igualment, hi havia Me-

ritxell Roda Fàbregas, filla de la cofundadora del Tagore, Maria Rosa Fàbregas, i de Frederic Roda, una altra peça biogràfica fonamental, per la famosa frase, escrita en un paperet, que Roda va passar a Fuster durant una reunió del CC (Crist Catalunya), nota que provocaria el naixement del Tagore: “Ramon, fem una escola?”

També, aquell dia a Barcelona, semblava que els amics de Fuster s’haguessin confabulat per començar a explicar anècdotes i vivències que havien de permetre anar omplint buits en la biografia, exactament igual com dos dies després succeiria d’una manera tan instructiva i apassionada a Bell-lloc.

Fet i fet, la biografia del mestre del Tagore estava destinada a moure una quantitat de noms i sensibilitats molt diferents, un petit univers destacat de mestres, antics alumnes, pedagogs, amics i coneguts, gent tant del Virtèlia com del Tagore, o del CIC, del Col·legi de Llicenciats; una barreja eclèctica de cognoms, en alguns casos prou coneguts, com Maragall (Pasqual, Ernest, Jordi), Bassat, Roca, Mayor Zaragoza, Rubert de Ventós, fusterians que, d’una manera o altra, van ser influïts clarament i directament pel mestre.

A mesura que la investigació avançava es va anar fent més i més evident que Fuster estava fet d’una altra pasta. Per una banda, era cert que s’havia d’encasellar, en tota la seva naturalesa inclassificable, en la colla de personalitats (gegants) que sota el franquisme van fer una feïnada importantíssima de conscienciació, a tantíssims nivells: retratar Fuster havia de consistir sobretot a recordar constantment la capacitat d’acció, l’heterogeneïtat d’ambients en què es movia i la varietat d’activitats que va realitzar. Fuster va tocar moltes tecles i a tots nivells: evidentment en l’educatiu, però també en el polític; Fuster és l’enigmàtic Sr. X que Jordi Pujol menciona en el seu primer llibre; però també a nivell cívic (Amics de la Ciutat), el periodístic (els profunds i devots editorials de la revista *Forja*), i també en l’àmbit literari: Ramon de Bell-lloc va escriure l’històric conte per a nens i nenes “Sangota, el gos llop”, publicat a *Cavall Fort* el 1964. Com es va recordar repetidament amb motiu del seu decés, Fuster va estar

present en la major part de manifestacions catalanistes de caire cultural sota el franquisme; tothom recordava la seva implicació inicial a l'Assemblea de Catalunya. Fuster deu haver estat el professor d'escola que més relacions i contactes ha tingut precisament fora de l'àmbit escolar.

Tanmateix, és en la faceta de pedagog que Fuster excel·leix d'una manera més plena i conscient, tant en el plànol pràctic com en el teòric. Fuster és autor d'un dels llibres més clars i concisos del segle xx català, *L'educació, problema social*, publicat el 1965 a l'editorial Estela, un llibret magnífic on se'ns revela com a teòric de la pedagogia i sap resumir l'essència del seu pensament: de fet, capgira el vell principi de l'educació com a formació merament individual, amb frases mítiques que converteixen el llibre en una joia, un petit tractat de pedagogia: “L'home —escriu—, sense perdre la seva individualitat, constitueix amb els altres homes una veritable unitat [...]; aquest ha de ser el terme de l'educació; preparar l'home per tal que en el seu temps i espai, en el seu esperit de pensament, en la seva consciència i vitalitat, no busqui la disgregació ni la discontinuïtat, sinó l'agregació i la permanència.” A *L'educació, problema social*, hi apareix la frase més coneguda, tota una declaració de principis: “El dia en què l'educació per a tothom, igual per a tothom i en tots els graus, sigui no sols un dret sinó un fet, una realitat, la humanitat caminarà amb passa segura cap a un món d'ordre i cap a una pau en la llibertat i en l'amor.” És la línia d'escola catalana en què Fuster va encaminar una quantitat ingent d'escrits en què parla fins i tot de política (“Política ;sí o no?”, o “Dretes i esquerres”), sempre amb la dèria de portar-ho tot indefectiblement cap al terreny de l'educació.

Ha estat impressionant constatar com cap nen, cap nena, sota la mirada i l'actitud dolça però severa de Fuster, va quedar indiferent davant del mestre. La de Fuster és una influència que depassa la pedagogia; toca de ple la miriada de mestres i professors que van treballar amb ell en els projectes que dirigia, fossin les Jardineres Educadores del CICE, on la tasca de Fuster per formar intel·lectualment les alum-

nes provoca encara autèntica admiració, o els antics professors del Tagore, que amb Fuster al capdavant, es va convertir en un planter de mestres i pedagogs que encara avui hi ha esquitxats per tot el país. I no tan sols mestres, sinó també mares i pares, sobre els quals Fuster va posar el focus d'atenció com a matèria activa en la pedagogia del nen, en coordinació amb l'escola.

Fa impressió comprovar com les tesis progressistes de Fuster (“L'educació utilitza la societat per a sublimar l'home, perquè els contactes socials i les representacions col·lectives actuen com una catapulta per enlairar-lo del seu llast biològic a la realitat espiritual”) van convertir-lo en alguna cosa més que un simple mestre. Fuster, que portava la pedagogia a la sang, no tan sols creia a ulls clucs en la vocació de mestre i la força de l'ensenyament, sinó que ho va saber portar a terme. I aquest és l'aspecte més important del personatge: la capacitat d'acció. Al Tagore, va ser capaç d'implantar-hi una manera nova d'educar i de fer escola. Amb motiu dels vint-i-cinc anys de creació del Tagore, Josep Maria Espinàs, antic alumne de la llegendaria escola Blanquerna, el 25 de març del 1983 resumia en un article a l'*Avui*, titulat “Recordant Tagore”, la mena de “comunió misticopoètica” que el mestre bell-lloquí havia aconseguit en aquell entorn idíl·lic bellaterrenc. “No és perquè sí —deia Espinàs— que, l'any 1957, quan l'admirat Ramon Fuster i Rabés i Maria Rosa Fàbregas van voler fundar a Bellaterra una escola ‘diferent’, la possessin sota l'advocació de Tagore. El poeta, músic i filòsof havia fundat a Santiniketan una escola basada en la formació harmònica de l'home, el qual s'enriqueix en l'exercici conscient de la llibertat i en el respecte a tot allò que ha estat creat.” El Tagore, recordava Espinàs, “va aparèixer en ple franquisme com una escola ‘alternativa’ que volia demostrar —i ho va fer— la possibilitat d'un sistema d'educació que no fos víctima de l'escola autocràtica i burocratitzada”. Espinàs remarcava que Fuster ho havia fet combinant diversos sistemes pedagògics, sovint força sorprenents, però efectius: “Els alumnes —deia— caven i fan solcs, planten i trasplanten, viuen els fets —remarcava— i aprenen matemàtiques (amiden les plantes,

pesen els productes de la collita...) amplien el llenguatge, practiquen el treball d'equip i la sociabilitat.” Espinàs mostrava una admiració sincera davant d'una manera d'ensenyar que “sorpren i emociona”, i exalçava el paper de “les escoles que van introduir una mica de llum en el panorama pedagògic de Barcelona”. I seguia: “Dins l'Estat, hi ha un tipus d'escola catalana que ens és característica, i cal defensar-la com una forma d'identitat i, si voleu, de testimoni”, i acabava fent referència a la que, probablement, sigui la frase més reveladora de Fuster i Rabés: “Les nostres virtuts i els nostres defectes com a poble comencen a l'escola.”

Una tasca singular, complexa, atípica i de compromís personal portada a terme per un dels personatges més interessants però també desconeguts del país, que portava a dintre des de petit, gairebé com una missió, l'amor als nens i la creença en l'educació com a eina de millora per al conjunt de la societat; una biografia que val la pena reconstruir i que, per força, per començar ha de beure directament dels orígens, de casa seva, del poble i de la seva gent: uns inicis igualment atípics, que fan que la seva vida no es pugui començar a narrar sense mirar d'entendre abans que res l'episodi que tan fonament va marcar la seva infantesa, la mort de la mare quan ell només tenia dos anys i mig.

Amb la col·laboració de:

FUNDACIÓ////**CARULLA**

© dels textos: Genís Sinca Algué, 2019
© del pròleg: Josefina Cambra, 2019
© de les imatges: els seus autors respectius, 2019
© d'aquesta edició: Pagès Editors, S L, 2020
Sant Salvador, 8 – 25005 Lleida
www.pageseditors.cat
editorial@pageseditors.cat
Primera edició: gener de 2020
ISBN: 978-84-1303-160-6
DL: 17-2020
Imprès a Arts Gràfiques Bobalà, S L
www.bobala.cat

◀ imprès a **lleida** ▶

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot fer amb l'autorització dels seus titulars, llevat de l'excepció prevista per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar, escanejar o fer còpies digitals de fragments d'aquesta obra.